

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้าพเจ้ามีความเห็นต่อสิ่งที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันสองแนวทาง แนวคิดที่หนึ่งคือ เรากำลังเผชิญกับช่วงที่โลกอยู่ในยุคของความขัดแย้งทางอาวุธที่กำลังถูกแก้ไขอันจะนำไปสู่ยุคทองแห่งสันติภาพ แนวคิดที่สอง คือ การปฏิรูปเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในทางสันติที่เกิดขึ้นทั่วโลก แม้ว่าจะมีแนวโน้มที่อาจนำไปพัฒนาเป็นอาวุธนิวเคลียร์แต่ยังคงควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจถึงปัญหาความชอบด้วยกฎหมายของการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ และบทบาทของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ให้ตอบจากคำถามสำคัญที่ตั้งไว้เบื้องต้น 3 ประการ กล่าวคือ

(1) สิทธิในการใช้อาวุธนิวเคลียร์ในแง่ของการป้องกันตนเองสามารถนำมาเป็นข้ออ้างเพื่อให้เกิดความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อาวุธนิวเคลียร์ในทางปฏิบัติได้หรือไม่

(2) ทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศจะมีบทบาทในการควบคุมตรวจสอบเพื่อป้องกันกรณีการใช้อาวุธนิวเคลียร์ขึ้นจริงได้มากน้อยเพียงใด

(3) บทบาทของประเทศไทยในสังคมนระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ ควรเป็นไปในทิศทางใด

จากการศึกษาข้อเท็จจริงประกอบกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ มีข้อสรุปดังนี้

ใน ค.ศ. 1996 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ให้ความเห็นสำหรับกระตุ้ถาม 2 กระตุ้ โดยกระตุ้แรกยื่นโดยองค์การอนามัยโลก กระตุ้ที่สองยื่นโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวเนื่องกับความถูกต้องตามกฎหมายในการคุกคามด้วยอาวุธนิวเคลียร์หรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ ในกระตุ้ถามแรก ศาลเห็นว่าไม่อยู่ในเขตอำนาจ ขณะที่ให้ความเห็นที่มีความน่าสงสัยและยังไม่มีข้อยุติชัดเจนในกระตุ้ที่สอง อย่างไรก็ตาม ความเห็นของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศที่ส่งไปยังสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ยืนยันว่า ยังไม่มีหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นหลักสากลซึ่งห้ามการใช้อาวุธนิวเคลียร์ หรืออนุญาตให้สามารถใช้อาวุธนิวเคลียร์ไว้เป็นการเฉพาะ แต่เห็นว่า “การคุกคาม (ชู่ว่าจะใช้) อาวุธนิวเคลียร์หรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ซึ่งขัดต่อหลักการห้ามใช้กำลังในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (มาตรา 2 วรรค 4 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ) และขัดต่อข้อกำหนดการใช้สิทธิป้องกันตนเอง (มาตรา 51 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ) ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย” ทั้งนี้ ความไม่ชัดเจนว่า ควรให้ความเคารพต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศหรือไม่ เมื่อเกิดกรณีจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันตนเอง อาจเป็นช่องทางให้รัฐใดรัฐหนึ่งสามารถอ้างความชอบธรรมหรือสิทธิในการป้องกันตนเองโดยไม่สนวิธีการ ซึ่งรวมถึงการใช้อาวุธนิวเคลียร์

ข้อพิจารณาที่สำคัญในที่นี้ คือ การปิดช่องว่างทางกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน ให้มากที่สุด ข้าพเจ้าขอเสนอความเห็นใน 2 แนวทาง คือ

(1) การวางหลักกฎหมายที่ห้ามไม่ให้ใช้อาวุธนิวเคลียร์โดยสิ้นเชิง

(2) การให้รัฐมีสิทธิชี้ว่าจะใช้ (คุกคาม) ด้วยอาวุธนิวเคลียร์ หรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ ภายใต้เงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์บางประการตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ทางเลือกประการแรก คือ การวางเป้าหมายให้เกิดการห้ามไม่ให้ใช้อาวุธนิวเคลียร์ โดยสิ้นเชิง โดยสร้างบรรทัดฐานสากลที่ห้ามไม่ให้มีการคุกคามด้วยอาวุธนิวเคลียร์ การใช้อาวุธนิวเคลียร์ หรือครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ไม่ว่าจะภายใต้สถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม เนื่องจากอาวุธนิวเคลียร์มีลักษณะเฉพาะตัว ไม่ว่าจะนำอาวุธนิวเคลียร์มาใช้โดยชอบด้วยกฎหมาย หรือการใช้ในฐานะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างนี้ย่อมส่งผลเสียหายไม่ต่างกัน ดังเช่นที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กล่าวไว้ว่า “ไม่ว่าอาวุธนิวเคลียร์จะถูกใช้โดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผลกระทบที่มีต่อสุขภาพก็มีเหมือนเดิม” ดังนั้น การห้ามไม่ให้ใช้อาวุธนิวเคลียร์โดยอ้างความเป็นจริงในเรื่อง “ผลกระทบที่ตามมาจากการใช้อาวุธนิวเคลียร์” จึงสมเหตุสมผลกว่าการอ้างเหตุผลอื่น ๆ โดยเฉพาะการอ้าง “ความถูกต้องในแง่ของกฎหมาย” อย่างไรก็ตาม ข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้น คือ การไม่มีสนธิสัญญาฉบับใดที่ห้ามการใช้อาวุธนิวเคลียร์ไว้โดยตรง แต่ถ้าจะปรับกับจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ก็ยังมีอุปสรรคเพราะไม่สอดคล้องหรือตรงกับหลักเกณฑ์โดยตรง แม้ว่าจะมีหลักการว่าด้วยการป้องกันปรามและการปฏิบัติตามสนธิสัญญาว่าด้วยการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non - Proliferation Treaty (NNPT หรือ NPT)) อันเป็นเสาหลักของความมั่นคงระหว่างประเทศในช่วงสงครามเย็นและหลังสิ้นสุดสงครามเย็น และเป็นกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์มากที่สุดในเวลานี้ แต่ยังมีข้อจำกัดในความเป็นจริง คือ รัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในความครอบครองย่อมปฏิเสธที่จะปลดอาวุธนิวเคลียร์ ทำให้หลักการดังกล่าวไม่สามารถบังคับได้ผลอย่างที่เราควรจะเป็นและยอมล้มสมัยในที่สุด

ทางเลือกประการที่สอง คือ การให้รัฐมีสิทธิใช้อาวุธนิวเคลียร์ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดและตรวจสอบได้ เช่น การใช้อาวุธนิวเคลียร์เพื่อป้องกันตนเอง ในกรณีที่มีผลประโยชน์พื้นฐานของประชาคมระหว่างประเทศเป็นเดิมพัน โดยความเห็นชอบของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในสถานการณ์ที่ยากต่อการควบคุม อาทิ กลุ่มหัวรุนแรงบุกเข้าโจมตีและยึดครองรัฐหรือภูมิภาคที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ นโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือทำลายทรัพยากรสำคัญ ๆ ในระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรือกรณีรัฐใดรัฐหนึ่งหรือองค์กรเพื่อการก่อการร้าย องค์กรหนึ่งชี้ว่าจะใช้อาวุธทำลายล้างสูง หรือนำอาวุธทำลายล้างสูงมาใช้กับพลเรือนอย่างไร้มนุษยธรรม หากกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นจริง การนำอาวุธนิวเคลียร์มาใช้เป็นเครื่องมือต่อรองเพื่อยุติ

การคุกคาม หรือเมื่อเกิดการรุกรานขึ้นแล้ว หากไม่มีวิธีการใด ๆ ที่จะขจัดภัยดังกล่าว การได้กลับด้วยอาวุธนิวเคลียร์ อาจเป็นสิ่งชอบธรรมเพื่อยุติสงครามที่กำลังลุกลามได้ แต่ต้องเป็นวิถีทางสุดท้าย เนื่องจากผลของการใช้อาวุธดังกล่าวย่อมนำมาซึ่งการสูญเสียที่ไม่ดีน้อยกว่ากัน แต่สิ่งที่มองข้ามไปไม่ได้ คือ เราจะวางมาตรฐานของความขัดแย้งที่มีระดับพอสมควรแก่เหตุเพื่อนำอาวุธนิวเคลียร์มาใช้ได้อย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องพิจารณาจากกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายมนุษยธรรม กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายว่าด้วยการขัดกันทางอาวุธและสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยความได้สัดส่วน เพื่อป้องกันไม่ให้วิธีการที่จำเป็นต้องกระทำมากที่สุดในเวลานั้นและมีวัตถุประสงค์สำคัญคือการฟื้นฟูสันติภาพ กลับกลายเป็นการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติหรือเป็นการคุกคามเสียเอง อย่างไรก็ตาม การใช้อาวุธนิวเคลียร์ในความเป็นจริงย่อมไม่ควรให้เกิดขึ้น เมื่อมองในมุมของผลกระทบต่าง ๆ ที่ร้ายแรงต่อพลเรือนและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งนี้ การหาแนวทางในการปิดช่องว่างทางกฎหมายอาจสร้างกับดักให้ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจที่ยากจะให้เหตุผลต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาจนนำไปสู่ทางตัน ดังนั้น เมื่อยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้อาวุธนิวเคลียร์ การควบคุมที่เทคโนโลยีนิวเคลียร์โดยตรง จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในเวลานี้ เพื่อตรวจสอบและป้องกันการพัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์ไปใช้อย่างผิดวัตถุประสงค์ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่นานาชาติต้องให้ความร่วมมือต่อทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA) (เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2009 มีรัฐสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 146 ประเทศ) ให้มีบทบาทในการควบคุมตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ ขณะนี้ให้ความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีนิวเคลียร์ในเชิงสันติเพื่อการพัฒนา ย่อมต้องทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบ เพื่อป้องกันการนำเทคโนโลยีนิวเคลียร์ไปพัฒนาเป็นอาวุธหรือใช้ในเชิงสงครามพร้อม ๆ กัน

เป็นเรื่องที่ต้องยอมรับว่า ขอบเขตของการดำเนินการที่ทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศมีอยู่ในแต่ละประเทศ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของระบบพิทักษ์ความปลอดภัยในแต่ละประเทศ โดยประเทศที่เห็นชอบทั้งความตกลงว่าด้วยการพิทักษ์ความปลอดภัยโดยสมบูรณ์กับพิธีสารเพิ่มเติมจะเป็นประเทศที่นำเสนอข้อมูลเพียงพอและครอบคลุมมากที่สุด ซึ่งทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศสามารถให้หลักประกันที่น่าเชื่อถือได้ว่า รัฐดังกล่าวจะไม่มี การแปลงสภาพวัสดุนิวเคลียร์ไปเป็นอาวุธ อีกทั้งระบบการพิทักษ์ความปลอดภัยดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์ต่อการควบคุมการนำเข้าและการส่งออกวัสดุนิวเคลียร์ด้วย จึงควรมีการปรับปรุงมาตรการของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อป้องกันการคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ ลดความเสี่ยงในการนำอาวุธนิวเคลียร์มาใช้ และป้องกันการแพร่กระจายเทคโนโลยีการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ต่อไปในวงกว้างต่อไป

ข้าพเจ้าจึงขอเสนอแนะทางออกที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงมาตรการของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ ใน 2 แนวทาง กล่าวคือ

(1) ส่งเสริมให้รัฐสมาชิกของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ ให้ความร่วมมือและยอมรับมาตรการในระบบพิทักษ์ความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ที่ครอบคลุมและเข้มงวดมากที่สุด

(2) กรณีของรัฐที่ไม่ได้เป็นรัฐสมาชิกของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ และไม่ให้ความร่วมมือ (เช่น กรณีประเทศเกาหลีเหนือ ซึ่งถอนตัวจากการเป็นรัฐสมาชิกเมื่อปี ค.ศ.1994) ทำให้ไม่สามารถส่งคณะผู้ตรวจสอบทางนิวเคลียร์ (Nuclear Inspector) เข้าไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น กรณีดังกล่าวนี้ ควรให้เป็นหน้าที่ขององค์การสหประชาชาติซึ่งเป็นองค์การที่มีลักษณะเป็น “องค์การเหนือรัฐ (*supra organization*)” โดยมี “อำนาจโดยปริยาย (Implied Power)” ในกรณีที่เป็นการปฏิบัติงานหรือดำเนินการใดๆ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงและสันติภาพระหว่างประเทศ ซึ่งอาจใช้กับกรณีที่ต้องบังคับให้รัฐซึ่งแม้ไม่ได้เป็นรัฐสมาชิกของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ ดังเช่นกรณีประเทศเกาหลีเหนือ ยินยอมให้คณะผู้ตรวจสอบทางนิวเคลียร์ได้เข้าไปทำหน้าที่ โดยการขอความร่วมมือโดยการเจรจา การออกมติข้อเรียกร้อง รวมทั้งมาตรการลงโทษต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น

เมื่อกล่าวถึง “บทบาทของประเทศไทยในสังคมระหว่างประเทศ” ที่เกี่ยวกับการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ พิจารณาในแง่ของการสะสมอาวุธ เนื่องจากประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาว่าด้วยการห้ามทดลองนิวเคลียร์โดยสมบูรณ์ ทำให้ประเทศไทยไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ เพราะมีพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะต้องไม่ดำเนินการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ หรือการระเบิดทางนิวเคลียร์อื่นใดภายในราชอาณาจักรไทย รวมทั้งไม่ดำเนินการใด ๆ ที่เป็นสาเหตุหรือกระตุ้นหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ อีกทั้งการเป็นภาคีสถิติสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติจึงจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติการ เพื่อให้สอดคล้องตามสนธิสัญญาฉบับนี้ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครองได้เข้าเป็นภาคี ตั้งแต่วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2515 และได้ให้ความสำคัญกับปัญหาอาวุธนิวเคลียร์พร้อมกับรับเทคโนโลยีทางนิวเคลียร์เชิงสันติด้วย โดยการเข้าเป็นรัฐสมาชิกของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ เมื่อ ค.ศ.1957 (พ.ศ.2500) และได้ตั้งสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ (เดิมชื่อสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ) ขึ้นในประเทศไทย มาตั้งแต่ ค.ศ.1961 (พ.ศ.2504) ทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือและคุ้มครองจากประเทศอาวุธนิวเคลียร์ที่เป็นภาคีสถิติสัญญา เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสหภาพโซเวียต ตามข้อมติที่ 255 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (ค.ศ.1968) โดยการประสานความร่วมมือทางนิวเคลียร์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีนิวเคลียร์จากทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศเพื่อดำเนินกิจกรรมทางนิวเคลียร์ในเชิงสันติ การวิจัยและการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ทางการแพทย์และอุตสาหกรรม

ในแง่ที่เกี่ยวกับการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ บทบาทของประเทศไทยในสังคมระหว่างประเทศ อาจกระทำได้โดยการออกแถลงการณ์ในเชิงไม่เห็นด้วยต่อการทดลองนิวเคลียร์ของประเทศใด ๆ ก็ตาม เนื่องจากเป็นการกระทำอันเป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงต่อสันติภาพ ดังเช่น การเรียกร้องให้เกาหลีเหนือตระหนักถึงความปรารถนาดีของประชาคมระหว่างประเทศ สนับสนุนการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้แถลงการณ์ไว้ในการประชุมหกฝ่าย (The Sixth Talk Party) ยึดมั่นหลักการของสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non - Proliferation Treaty (NNPT หรือ NPT)) และให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบตามมาตรการที่ระบบพิทักษ์ความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ของทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศได้วางไว้ ซึ่งสำหรับประเทศไทยนั้น แน่ใจว่าเราคงไม่มีนโยบายที่มุ่งหมายต่อการนำเทคโนโลยีนิวเคลียร์เพื่อสันติไปใช้ในเชิงการทหาร เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงบทบาทของประเทศไทยต่อปัญหาการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นในขณะนี้ โดยเฉพาะปัญหานิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี บทบาทของประเทศไทยที่ดีที่สุดคือ การเรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใช้ความยับยั้งชั่งใจและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี ผ่านการเจรจาทางการทูต โดยการกลับมาสู่การเจรจาหกฝ่ายเพื่อยุติภาวะชะงักงันของการเจรจา (Discontinuation of Talks) อย่างไรก็ตาม หากการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีไม่มีความคืบหน้า และเกิดสถานการณ์ที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติจำเป็นต้องออกมติเพื่อลงโทษ เช่น การออกมติประณามและการคว่ำบาตร (Sanction) เป็นต้น ประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจึงมีความผูกพันตามพันธกรณีระหว่างประเทศ คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตาม อันเป็นแนวทางเดียวกันกับชาติอื่น ๆ เช่นกัน เพื่อเหตุผลในการยุติสถานการณ์ที่อาจถือได้ว่าเป็นการคุกคามสันติภาพและความมั่นคง ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในภูมิภาคใดก็ตาม

ปัจจุบัน โลกต้องเผชิญกับการคุกคามหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ซึ่งยังมีอยู่ตลอดเวลา ความพยายามที่จะสร้างกฎหมายที่ครอบคลุมปัญหาอาวุธนิวเคลียร์ แม้เป็นไปได้ยากและต้องใช้เวลานาน แต่เป็นสิ่งควรทำอย่างยิ่งในเวลานี้ จึงเป็นสัญญาณการเริ่มต้นที่ดีของนานาชาติเพื่อร่าง “อนุสัญญาว่าด้วยอาวุธนิวเคลียร์ (Model of Nuclear Weapons Convention)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อห้ามในเรื่องต่าง ๆ อาทิ การพัฒนา การทดสอบ การผลิต การสะสม การถ่ายโอน การใช้ และการคุกคาม (ขู่ว่าจะใช้) โดยอาวุธนิวเคลียร์ เพื่อนำไปสู่การขจัดอาวุธนิวเคลียร์โดยสิ้นเชิง อีกทั้งเป็นการแสดงสัญญาณให้ประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองตระหนักถึงขีดขอบต่ออาวุธนิวเคลียร์ในความดูแลของตนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่ยอมรับอนุสัญญานี้ รัฐจะต้องขจัดอาวุธนิวเคลียร์ในความครอบครองอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน (เช่น ปลดอาวุธนิวเคลียร์ออกจากสถานะเตรียมพร้อม นำออกจากการประจำการ นำหัวรบออกจากยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่ง ทำให้หัวรบใช้งานไม่ได้ด้วยการนำตัวจุดระเบิดออกไป และให้วัสดุที่ทำปฏิกิริยาฟิชชันอยู่ภายใต้การควบคุมของสหประชาชาติ เป็นต้น) อีกทั้ง

มีหลักการที่สำคัญคือ การให้อาวุธนิวเคลียร์เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย การห้ามไม่ให้มีการผลิตวัสดุที่ทำปฏิกิริยาฟิชชัน เช่น แร่ยูเรเนียมที่ผ่านการเสริมสมรรถนะสูงและแร่พลูโตเนียมที่ผ่านกระบวนการแยกซึ่งเป็นวัสดุที่เหมาะสมต่อการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ และจัดตั้งหน่วยงานระหว่างประเทศเพื่อประสานงานและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์โดยเฉพาะ ซึ่งหากทำได้จริง ย่อมแสดงถึงการก้าวไปข้างหน้าของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอาวุธนิวเคลียร์ที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

การหาคำตอบว่า “เหตุใดอาวุธนิวเคลียร์จึงยังคงมีอยู่” เป็นปัญหาที่ตอบได้ไม่ยาก เพราะทุกประเทศย่อมรักที่จะปกป้องตัวเองให้ปลอดภัยจากการถูกรุกราน แต่การหาคำตอบของปัญหาที่ยากยิ่งกว่า คือ “เมื่อมีการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ไว้แล้วจะมีความเสี่ยงที่จะถูกนำมาใช้หรือไม่” ในเมื่อการกำหนดให้ “การคุกคามหรือใช้อาวุธนิวเคลียร์เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศ (*mala prohibita*)” ยังคงไม่น่าจะเป็นไปได้ในความเป็นจริง (*utopia*) ในเวลานี้” ซึ่งในทัศนะของข้าพเจ้า เห็นว่า “แค่มิใช่ซึ่งอาวุธที่มีอำนาจร้ายแรงเช่นนี้ เท่ากับเป็นการคุกคามหรือขู่ว่าจะใช้ตลอดเวลานี้เนื่องจากลักษณะพิเศษของอาวุธนิวเคลียร์ (Alleged Particular Characteristics of Nuclear Weapons)” แต่การที่ปัญหาเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของการคุกคามหรือใช้อาวุธนิวเคลียร์ เหตุใดจึงยังหาข้อยุติไม่ได้ นั่น เห็นว่า มาจากอิทธิพลในแง่การเมืองระหว่างประเทศโดยรัฐซึ่งครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear weapon States) หลีกเลี้ยงที่จะหาคำตอบต่อประชาคมโลก เพราะยอมเล็งเห็นว่า “เมื่อใดที่ชัดเจนแล้วว่า การคุกคามหรือใช้อาวุธนิวเคลียร์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนั้นความชอบธรรมในการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ย่อมไม่ควรจะมีเช่นกัน”

โดยหลักแล้ว อาวุธนิวเคลียร์คงไม่ใช่วิธีการปรกติที่รัฐใดรัฐหนึ่งจะใช้เพื่อป้องกันประเทศ แต่เมื่อใดก็ตามที่หมดหนทาง ใช้อาวุธนิวเคลียร์ในฐานะหลักประกันความมั่นคงลำดับสุดท้าย แม้ผลข้างเคียงจะรุนแรง แต่ถ้าจำเป็นต้องทำเพื่อยุติการทำลายล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์และทรัพยากรบนโลกต่อต้านหรือยุติความทะเยอทะยานของรัฐใดรัฐหนึ่งหรือกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่ฝักใฝ่ในการทำสงคราม ใช้อาวุธนิวเคลียร์ในสถานการณ์เพื่อการป้องกันตนเองอาจเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และหากเกิดขึ้นจริง อาจกล่าวได้ว่า ไม่ใช่ความผิดของรัฐใดรัฐหนึ่งที่ต้องป้องกันตนเอง ไม่ใช่เพราะเสถียรภาพของกฎหมายระหว่างประเทศที่สะท้อนผ่านทางความเห็นเชิงปรัชญาที่ยังไม่ได้ข้อยุติ และไม่ใช่เพราะความบกพร่องใด ๆ จากการระบบพิทักษ์ความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ แต่เพราะการตัดสินใจอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อคำนึงถึงการ “ยุติ” อย่างเด็ดขาดเพื่อไม่ให้มีผู้หนึ่งผู้ใดได้ขึ้นชื่อว่ามี “อภิสิทธิ์” ในการคุกคามอำนาจอธิปไตยของรัฐอื่นหรือบั่นทอนเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ซึ่งควรตั้งมั่นอยู่ในวิถีทางแห่งสันติและแสวงหาความสงบสุขมากกว่าค้นหาวิธีการเพื่อทำลายล้างเผ่าพันธุ์และถิ่นที่อยู่ของตน